

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

DOI: <https://doi.org/10.32782/2521-666X/2023-83-25>
УДК 657.4.01

Степаненко О.І.

кандидат економічних наук, доцент,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана

Бишовець А.О.

бухгалтер,
ТОВ «ЮНІФЛАЙ»

Stepanenko Oksana

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

Byshovets Alina

LLC «UNIFLY»

ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ ЗА ПРОДУКЦІЮ (ТОВАРИ, РОБОТИ, ПОСЛУГИ) В ОБЛІКОВО-ЕКОНОМІЧНІЙ СИСТЕМІ ПІДПРИЄМСТВА

ACCOUNTS RECEIVABLE FOR PRODUCTS (GOODS, WORKS, SERVICES) IN THE ENTERPRISE'S ACCOUNTING AND ECONOMIC SYSTEM

Інструментом регулювання економічних відносин виступають розрахунки, особливо в частині дебіторської заборгованості. Вони є невід'ємною складовою процесу розширеного відтворення, формування і розподілу суспільного продукту. В статті досліджено наукові підходи до інтерпретації економічної категорії "дебіторська заборгованість". Виділено передумови її виникнення, а саме: приватна власність на майно, право та письмова фіксація ділових угод, виробництво продукції для подальшого продажу. Розглянуто методичні аспекти обліку дебіторської заборгованості за продукцію (товари, роботи, послуги): порядок визнання, оцінку, класифікацію. Виділено інформаційні потоки, які присутні при документуванні операцій за розрахунками з покупцями і замовниками. Показано відображення процесу реалізації готової продукції в системі рахунків бухгалтерського обліку, виходячи з умов договору, який укладено з покупцем. Обґрунтовано, що в обліковій практиці підприємств оцінка дебіторської заборгованості залежить від причин, умов її виникнення та передбачає використання таких видів оцінок: первісна вартість; теперішня вартість майбутніх платежів; чиста реалізаційна вартість.

Ключові слова: дебіторська заборгованість за продукцію (товари, роботи, послуги), визнання, оцінка, процес реалізації, розрахунки з покупцями і замовниками, документування, облік.

Calculations are a tool for regulating economic relations, especially in the part of accounts receivable. They are a component of the process of extended reproduction, formation and distribution of the social product. The article examines scientific approaches to the interpretation of the economic category "receivables". It has been established that scientists in the field of economics and enterprise management interpret receivables as: a monetary expression of the result of an economic transaction of a credit nature; a financial instrument arising as a result of economic relations. Accounting scholars identify receivables as: a claim (right), debts, a component of current assets, a financial asset of an enterprise. The methodological aspects of accounting for receivables for products (goods, works, services) are considered: the procedure for recognition, evaluation, classification. The peculiarities of the construction of the accounts receivable accounting system, which arises in the process of implementation, are revealed. In order to detail accounting information about the company's counterparties, which take part in the implementation process, it is proposed to allocate separate sub-accounts for accounting of settlements with domestic and foreign customers. This will increase the analyticity of accounting information and delimit buyers and customers as separate groups of legal entities. The information flows that are present when documenting settlement operations with buyers and customers are highlighted. The display of the process of selling finished products in the system of accounting accounts is shown, based on the terms of the contract concluded with the buyer: on the terms of advance payment, or on the terms of subsequent payment. It is substantiated that in the accounting practice of enterprises, the assessment of receivables depends on the reasons and conditions of its occurrence and involves the use of the following types of assessments: original cost; present value of future payments; net realizable value.

Key words: accounts receivable for products (goods, works, services), recognition, assessment, implementation process, settlements with buyers and customers, documentation, accounting.

Постановка проблеми. До одних з найбільш складних та суперечливих питань українського бухгалтерського обліку відноситься облік дебіторської заборгованості, яка виникає в процесі реалізації продукції (товарів, робіт, послуг). Це пов'язано із загостренням проблем непогашення боргових зобов'язань покупцями. В реаліях сьогодення, дана ситуація спостерігається особливо гостро, оскільки в останні роки всі вітчизняні суб'єкти господарювання працювали в умовах пандемії COVID-19, воєнного стану, локдаунів, що обмежувало діяльність бізнесу та підвищило неплатоспроможності дебіторів. У процесі здійснення господарської діяльності підприємства проводять розрахунки з покупцями та замовниками, тобто зі своїми контрагентами. Розрахунки виступають важливим інструментом регулювання економічних відносин, а також є невід'ємною складовою процесу розширеного відтворення, формування, розподілу (перерозподілу) суспільного продукту. Фінансовий стан підприємства, його платоспроможність вирішальною мірою залежить від плановірності та безперебійності організації розрахункових взаємовідносин між продавцями та покупцями (замовниками).

Бухгалтерський облік дебіторської заборгованості за продукцію (товари, роботи, послуги) базується на первинній інформації, тому важливо, щоб усі господарські операції, що проводяться підприємством в межах фінансово-економічної діяльності, були своєчасно і правильно задокументовані. В процесі реалізації продавець та покупець (замовник) вступають у розрахункові, кредитні та фінансові взаємовідносини, які передбачають продаж продукцію, товарів, робіт, послуг (зі сторони продавця) та здійснення оплати (зі сторони покупця). Розрахункові операції є достатньо вагомим важелем регулювання фінансово-економічних відносин між суб'єктами господарювання. Від правильної організації обліку розрахунків залежить темп обертання грошових коштів, який безпосередньо впливає на рівень ліквідності та платоспроможності підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дебіторська заборгованість як вагова складова оборотних активів підприємства була і є об'єктом досліджень багатьох українських науковців. Вітренко О.В., Катранжи Л.Л., Придятько Е.М. [1] розглядають організаційні аспекти дебіторської заборгованості з позиції управління комерційними ризиками підприємства: систематизовано класифікацію дебіторської заборгованості, запропоновано механізм її інформаційного забезпечення, обґрунтовано напрямки удосконалення системи обліку, які враховують групи ризику і застосування припустимого ліміту дебіторської заборгованості у складі оборотних активів та в окремих групах дебіторів.

Сидоренко О.О. [2] при дослідженні дебіторської заборгованості розроблено два дерева прийняття рішень щодо її визнання, залежно від об'єктів, які підлягають продажу: товари, продукція (інші активи) чи послуги; для цілей обліку та управління розроблено класифікацію дебіторської заборгованості; удосконалено методику обліку коригування резерву сумнівних боргів у разі зміни методу його нарахування або виправлення помилок минулих років. Досліджуючи облік поточної дебіторської заборгованості підприємств торгівлі Закревська О.Ю. [3] виділяє, структурує та обґрунтовує його етапи; надає рекомендації щодо побудови дієвого документообігу.

Кручак Л., Муравський В. [4] розглядають дебіторську заборгованість через призму діджиталізації її обліку. Авторами розроблено інформаційну модель інтегрованої бази даних, яка містить інформацію про контрагентів, договірні відносини, стан дебіторської заборгованості та порядок її погашення. Обґрунтовано доцільність її практичного використання, як єдиної бази даних, що є інформаційним простором електронної взаємодії усіх учасників ринку фінансових операцій. Канцедал Н.А., Пономаренко О.Г. [5] досліджено складові облікової політики дебіторської заборгованості. Авторами доведено, що вагому наукову цінність становлять пропозиції з використанням методу моделювання складових оптимальної облікової політики на підставі поєднання її обов'язкової та варіативної компонент.

В умовах нестабільного ринкового середовища набуває не аби якого значення питання обліку дебіторської заборгованості, яка виникає в процесі реалізації продукції (товарів, робіт, послуг). Саме вона займає значну питому вагу серед активів підприємства та значно впливає на фінансовий стан та показники діяльності підприємства. Для того, щоб стратегія керування бізнесом позитивно сприяла його функціонуванню важливо не упускати етапи її побудови: розуміння сутності категорій "дебіторська заборгованість", "дебіторська заборгованість за продукцію (товари, роботи, послуги)"; організаційні та методичні аспекти побудови обліку розрахунків з покупцями і замовниками, процесу їх документування.

Метою статті є дослідження наукових підходів до інтерпретації економічної категорії "дебіторська заборгованість", оскільки від чіткої змістовності категоріального апарату залежить її ідентифікація в системі бухгалтерського обліку; огляд діючої практики процесу документування й обліку операцій, які призводять до виникнення дебіторської заборгованості в процесі реалізації готової продукції (товарів, робіт, послуг); обґрунтування пропозицій щодо удосконалення організаційних аспектів обліку розрахунків з покупцями і замовниками.

Виклад основного матеріалу. Фінансово-господарська діяльність будь-якого суб'єкта господарювання має на меті досягнення прибуткового розвитку та стійкого положення на ринку, що передбачає формування облікової інформації та розробку механізму реалізації заходів задля забезпечення високого рівня ділової активності підприємства, вчасного реагування на ризики. Вагоме значення в системі бухгалтерського обліку та управління мають економічні терміни та поняття. Зрозуміла інтерпретація категорій "дебіторська заборгованість", "дебіторська заборгованість за продукцію (товари, роботи, послуги)" впливає на якість інформаційних потоків, які виникають у бізнес-процесах суб'єкта господарювання. Проте підходи до визначення змісту, суті даних понять є різними як за тлумаченням так і за ступенем деталізації.

З позиції системного підходу та цілей управління Белозерцев В.С. розглядає *дебіторську заборгованість* як "грошове вираження результату вимушеної або заздалегідь запланованої господарсько-економічної операції кредитного характеру, що мала місце у минулому, борг за неї може бути достовірно визначений, узгоджений із контрагентом та погашений у майбутньому в будь-якій формі не забороненій законодавством" [6]. Обґрунтовуючи такий підхід до розуміння дебіторської заборгованості як економічної категорії, автор зазначає, що врахування (виділення) вимушеності та запланованості формування дебіторської заборгованості забезпечить підвищення ефективності управління нею.

Категорію "дебіторська заборгованість" Юрченко І.А. пропонує розуміти як "фінансовий інструмент, що виникає в результаті господарських відносин і представляє собою ймовірну майбутню вигоду у вигляді боргів, що надходять підприємству від юридичних і фізичних осіб" [7]. З позиції науковця, дебіторська заборгованість як фінансовий інструмент є однією із складових частин кредитної політики підприємства, реалізація якої впливає як на фінансовий стан, зокрема, так і на його розвиток, в цілому. В цьому контексті автор відзначає, що тип кредитної політики повинен відповідати фінансовому стану, у якому перебуває підприємство в конкретний період часу.

Дебіторська заборгованість в системі бухгалтерського обліку та фінансової звітності є більш конкретизованою, має менше розбіжностей в з'ясуванні її економічної природи. Це пов'язано з тим, що даний вид оборотних активів має чітке нормативно-правове регулювання в частині її визнання, оцінки та облікового відображення. Виходячи з цього, наукові підходи до облікової інтерпретації категорії "дебіторська заборгованість" відрізняються від економічних (табл. 1).

Результати проведеного дослідження показують, що трактування дебіторської заборгованості здійснюється в різних площинах, але при цьому завжди присутній науковий підхід, який доповнює чи деталізує економічну природу даної категорії. З кожним історичним етапом виникають нові фактори (події), які більш детально її окреслюють, наповнюють сучасними ознаками, що відповідають реаліям економічного життя суб'єктів господарювання.

В практичній діяльності підприємств дебіторська заборгованість за продукцію (товари, роботи, послуги) виникає в процесі реалізації на умовах відстрочення платежу. В системі бухгалтерському обліку для відображення такої заборгованості передбачено активний рахунок 36 "Розрахунки з покупцями та замовниками", який має чотири субрахунки: 361 "Розрахунки з вітчизняними покупцями"; 362 "Розрахунки з іноземними покупцями"; 363 "Розрахунки з учасниками ПФГ"; 364 "Розрахунки за гарантійним забезпеченням".

В момент реалізації продукції (товарів чи інших активів) виникає дохід від реалізації, величина якого визнається у відповідності до норм НП(С)БО 15 "Дохід" [12], за наявності співпадіння таких умов: 1) покупцю передано ризики та вигоди, пов'язані з правом власності на продукцію (товар чи інший актив); 2) підприємство не здійснює подальшого управління та контролю за реалізованою продукцією (товаром чи іншими активами); 3) сума доходу (виручки) може бути достовірно визначена; 4) існує впевненість, що в результаті операції збільшаться економічні вигоди підприємства, а витрати, пов'язані з цією операцією, можуть бути достовірно визначені.

Дебет субрахунку 36 "Розрахунки з покупцями та замовниками" показує вартість проданої продукції (товарів), виконаних робіт, наданих послуг (враховуючи бартерні контракти). При цьому реалізаційна вартість включає: ПДВ, акцизи, інші податки та збори (платежі, обов'язкові до сплати), які в подальшому підлягають повному та своєчасному перерахуванню до державного чи місцевого бюджетів. Кредит даного рахунку відображає суми отриманих оплат, що надійшли від покупців (юридичних осіб чи фізичних осіб-підприємців) у вигляді грошових коштів на поточний рахунок в банку або готівкою в касу підприємства. Залишок (сальдо) рахунку 36 "Розрахунки з покупцями і замовниками" показує заборгованість контрагентів, яка виникла в процесі реалізації, а в кінці звітного періоду буде відображена у Балансі (Звіті про фінансовий стан) в рядку 1125 "Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги".

Рахунок 36 "Розрахунки з покупцями та замовниками" застосовується для обліку поточної дебітор-

**Трактування категорії "дебіторська заборгованість"
у сфері бухгалтерського обліку, аналізу, контролю**

№ з/п	Автор, тема дисертації (рік захисту)	Інтерпретація категорії "дебіторська заборгованість"	Авторське бачення доцільності нового підходу до розуміння категорії "дебіторська заборгованість"
1	Євлаш Т.О. Облік та аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємств оптової торгівлі (2012)	<i>Дебіторська заборгованість</i> – вимога (право) на отримання фінансових та майнових ресурсів від юридичних та фізичних осіб, що заборгували підприємству в результаті минулих подій та які підлягають поверненню в майбутньому [8]	Для єдиного розуміння з економічної точки зору та юридичного змісту
2	Белокоз О.І. Облік та аудит дебіторської та кредиторської заборгованостей торговельних підприємств (2014)	<i>Дебіторська заборгованість</i> – сума боргів юридичних і фізичних осіб підприємству, яка виникає при передачі права власності на товар, надані послуги (роботи), проте не сплачені тим, на користь кого ці дії були зроблені (покупцем) [9]	Уникнення облікової колізії щодо невідповідності охоплення чинних вимог законодавства стосовно повноти критеріїв визнання дебіторської заборгованості у складі активів підприємства
3	Кручак Л.В. Облік та аналіз дебіторської заборгованості в підприємствах з виробництва соків (2017)	<i>Дебіторська заборгованість за продукцію (товари, роботи, послуги)</i> – складова оборотних активів підприємств та вагомий фактор впливу на їх фінансовий стан, що включає борги покупців, замовників підприємству за відвантажені, але не оплачені продукцію (товари, роботи, послуги) [10]	Для забезпечення створення об'єктивних передумов відображення інформації про заборгованість, яка виникає в процесі реалізації в системі бухгалтерського обліку
4	Закревська О.Ю. Облік і контроль поточної дебіторської заборгованості підприємств торгівлі (2018)	<i>Поточна дебіторська заборгованість</i> – фінансовий актив підприємства, що виникає в результаті минулих подій, оцінюється як сума боргів контрагентів підприємства в грошовій формі та підлягає погашенню або рефінансуванню впродовж 12 місяців з дати звітування [11]	Надає можливість виокремити комплекс операцій для потреб бухгалтерського обліку і контролю з урахуванням форм погашення

Джерело: згруповано за інформацією [8–11]

ської заборгованості, яка не забезпечена векселями та виникає при здійсненні основної діяльності підприємства. Планом рахунків не рекомендується на даному рахунку відображати суми попередніх оплат, які надходять від покупців. Для таких цілей передбачено субрахунок 681 "Розрахунки за авансами одержаними".

Основним документом, який регулює взаємовідносини між продавцем і покупцем в процесі реалізації є договір купівлі-продажу. Він містить: предмет договору, вимоги до якості та кількості продукції (товарів), терміни та умови розрахунків (попередня оплата чи оплата після відвантаження), відповідальність сторін через невиконання / часткове виконання умов договору. У випадку разових поставок або відпуску продукції (товарів) в невеликій кількості реалізація може проводитися без укладення письмового договору, а лише на підставі рахунків-фактур, виписаних на оплату. При здійсненні реалізації продукції (товарів), робіт (послуг) продавцем надається відповідний обліковий документ, який засвідчує факт здійснення цієї операції. До документів первинного обліку, що

фіксують виникнення дебіторської заборгованості покупців і замовників, входять:

1) *при реалізації товарно-матеріальних цінностей* – накладні, товарно-транспортні накладні, рахунки-фактури;

2) *при реалізації робіт (послуг)* – акти приймання-здачі виконаних робіт (наданих послуг);

3) *для фіксування і визнання податкових зобов'язань з ПДВ*, які виникають в процесі реалізації – податкові накладні.

У *накладній (чи рахунку-фактурі)* зазначається сума до сплати контрагентом, прописується найменування продукції (товарів), одиниця виміру, кількість та ціна за одиницю, вводяться дані, необхідні для ідентифікації комерційної операції та її учасників. Важливо розуміти різницю між рахунком-фактурою та рахунком, яка полягає у тому, що перший передбачає переміщення, наприклад товарів, а другий – оплату та має обов'язково містити печатку.

Акт виконаних робіт (наданих послуг) – це документ, який складається у двох примірниках та засвідчує факт виконання продавцем договірних зобов'язань належним чином та їх прийняття

замовником. Акту присвоюється номер, вказується дата виконання робіт (надання послуг), зазначається повне найменування замовника та підрядника, вказуються їх реквізити, а також зазначаються дані, які стосуються номенклатури (назва, одиниця виміру, кількість, ціна за одиницю, повна вартість товару (послуги). Цей документ підлягає обов'язковому підписанню обома сторонами та нанесенню на нього штампів, які засвідчують законність угоди.

Якщо підприємство функціонує на загальних підставах, тобто є платником ПДВ, воно зобов'язане реєструвати *податкові накладні* залежно від першої події, яка відбулася – оплата чи надання послуг (виконання робіт, відвантаження товару) і, відповідно, нараховувати податкові зобов'язання.

Товарно-транспортна накладна є основним базовим документом, який містить інформацію про перевезення вантажу, обсяги таких перевезень та відповідальних за це осіб. Цей документ призначений для забезпечення обліку ТМЦ при їх переміщенні, використовується у розрахунку з перевізником, слугує для обліку виконаної перевізником роботи, є одним з можливих документів для списання ТМЦ та їх оприбуткування, є підтвердженням права водія перевозити вантаж при перевірці поліцією. Крім того, для податківців товарно-транспортна накладна є підтвердженням факту надання послуг з перевезення та є одним з документів, що підтверджує реальність такої операції.

Документами, які засвідчують погашення дебіторської заборгованості покупців (замовників) є: 1) *виписка банку* – в разі отримання оплати грошовими коштами на поточний рахунок в банку; 2) *пробитковий касовий ордер* – при погашенні заборгованості готівковими грошовими коштами в касу підприємства.

Повнота, достовірність інформації в значній мірі залежить від її деталізації, яка проявляється в системі аналітичного обліку. Вона має забезпечувати повне і структуроване отримання даних про заборгованість, за якою термін сплати ще не настав, а також про заборгованість, яка не сплачена у встановлені терміни. Аналітичний облік розрахунків з покупцями і замовниками рекомендується вести: за кожним покупцем / замовником; за кожним документом, пред'явленим до оплати; за строками / термінами погашення заборгованості.

Одним із вітчизняних авторів Неживенко А.П. [13] запропоновано доповнити рахунок 36 "Розрахунки з покупцями і замовниками" ще двома субрахунками: 365 "Розрахунки з вітчизняними замовниками" та 366 "Розрахунки з іноземними замовниками" одночасно з відповідним коригуванням основних характеристик субрахунку 361 та субрахунку 362 в Інструкції про застосування плану

рахунків. Такий підхід є практично доцільним, оскільки дозволить розділити контрагентів підприємства на покупців і замовників, а також зробить облік більш впорядкованим та конкретизованим. Враховуючи вищезазначене, облік розрахунків з покупцями і замовниками, документальне оформлення операцій, які пов'язані з процесом реалізації можна представити в наступному вигляді (рис. 1).

Якість процесу документування взаємовідносин з покупцями та замовниками прямо залежить від ефективності управління дебіторською заборгованістю. Первинні документи мають бути підготовлені своєчасно, тобто в момент здійснення операції, або при відсутності такої можливості – відразу по її завершенню. Облік дебіторської заборгованості за продукцію (товари, роботи, послуги) на вітчизняних підприємствах здійснюється відповідно до діючої нормативної бази та виникає при їх реалізації у кредит (відстрочка платежу). Пріоритетними завданнями при цьому є контроль правильності складання первинних документів на відвантаження продукції, виконання робіт, надання послуг, а також забезпечення вчасності здійснення платежів дебіторами, недопущення виникнення простроченої дебіторської заборгованості, контроль за сумами боргів. Інформація про дебіторську заборгованість за продукцію (товари, роботи, послуги), яка відображена в документах, має бути показана в системі рахунків бухгалтерського обліку. В обліковій практиці суб'єктів господарювання можуть бути два варіанти відображення процесу реалізації – на умовах попередньої оплати та на умовах наступної оплати. Варіант відображення залежить від умов договору купівлі-продажу, який укладений з покупцем (чи замовником) (табл. 2, 3).

Оцінка дебіторської заборгованості залежить не тільки від її виду, але і від причини та умов виникнення. Для обліку сум які підлягають отриманню застосовуються такі види оцінок: 1) первісна вартість; 2) теперішня вартість майбутніх платежів; 3) чиста реалізаційна вартість. Дебіторська заборгованість визнається активом, якщо існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигод і її сума може бути достовірно визначена з визнанням доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) та оцінюється за первісною вартістю. У разі відстрочення платежу за продукцію (товари, роботи, послуги) з утворенням від цього різниці між справедливою вартістю дебіторської заборгованості та номінальною сумою грошових коштів та (або) їх еквівалентів, що підлягають отриманню, така різниця визнається дебіторською заборгованістю за нарахованими доходами (процентами) у періоді їх нарахування. Поточна дебіторська заборгованість, яка є фінансовим активом (крім придбаної заборгова-

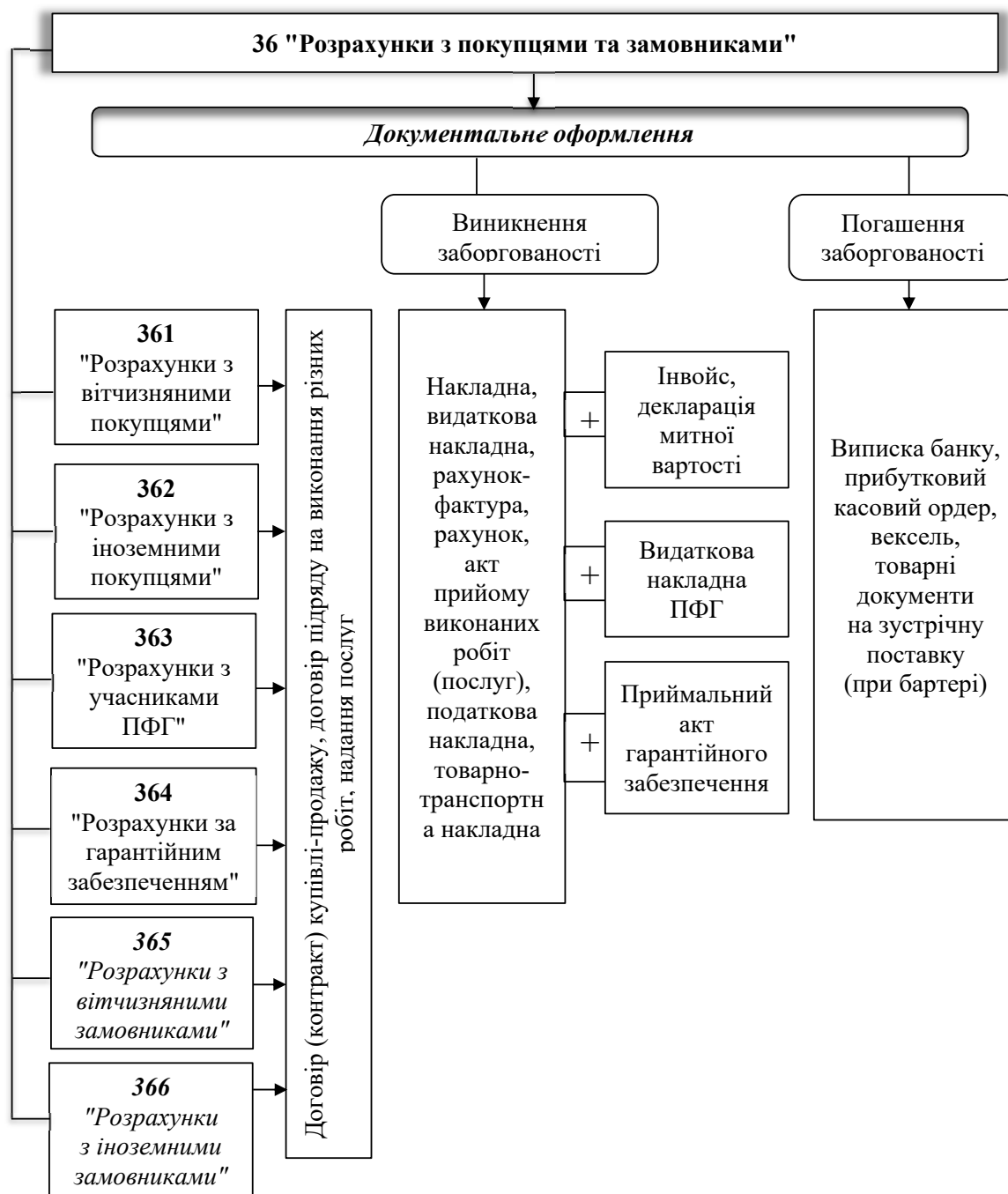

Рис. 1. Інформаційні потоки в процесі документування операцій за розрахунками з покупцями і замовниками

Джерело: побудовано за інформацією [13] з авторським доповненням

ності та заборгованості, призначеної для продажу), включається до підсумку балансу за чистою реалізаційною вартістю, для визначення якої обчислюється величина резерву сумнівних боргів.

Висновки. Господарська діяльність будь-якого підприємства практично неможлива без виникнення дебіторської заборгованості, адже між суб'єктами господарювання постійно виникають різні умови купівлі чи продажу продукції, товарів, робіт, послуг. Зазвичай

підприємство намагається якомога швидше реалізувати власну продукцію покупцю, однак у останнього не завжди є вільні кошти в обороті. Тому, підприємства надають своїм покупцям комерційні кредити шляхом відтермінування платежів. Таким чином, вони намагаються збільшити власні обсяги реалізації продукції, внаслідок чого збільшується дебіторська заборгованість. Можна стверджувати, що виникнення дебіторської заборгованості є цілком природним,

Таблиця 2

Облік господарських операцій при реалізації готової продукції на умовах попередньої оплати

№ з/п	Первинний документ	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
			Дебет	Кредит	
1	Виписка банку	Отримано на поточний рахунок в банку попередню оплату від покупця	311	681	120 000
2	Податкова накладна	Податкові зобов'язання з ПДВ в складі отриманої попередньої оплати	643/ПДВ	641/ПДВ	20 000
3	Накладна (або рахунок-фактура)	Реалізовано покупцеві готову продукцію	361	701	120 000
4	Накладна, Податкова накладна	Списано податкові зобов'язання з ПДВ в складі реалізованої готової продукції	701	643/ПДВ	20 000
5	Бухгалтерська довідка	Взаємозалік заборгованостей з покупцем	681	361	120 000
6	Бухгалтерська довідка	Відображено собівартість реалізованої готової продукції	901	26	65 300
7	Бухгалтерська довідка	Списано на фінансовий результат (в кінці місяця) дохід від реалізації готової продукції	701	791	100 000
8	Бухгалтерська довідка	Списано на фінансовий результат (в кінці місяця) собівартість реалізованої готової продукції	791	901	65 300

Джерело: сформовано авторами за [12; 14; 15]

Таблиця 3

Облік господарських операцій при реалізації готової продукції на умовах наступної оплати

№ з/п	Первинний документ	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
			Дебет	Кредит	
1	Накладна (або рахунок-фактура)	Реалізовано покупцеві готову продукцію	361	701	120 000
2	Податкова накладна	Податкові зобов'язання з ПДВ в складі реалізованої готової продукції	701	641/ПДВ	20 000
3	Бухгалтерська довідка	Відображено собівартість реалізованої готової продукції	901	26	65 300
4	Виписка банку	Отримано на поточний рахунок в банку оплату від покупця за реалізовану готову продукцію	311	361	120 000
5	Бухгалтерська довідка	Списано на фінансовий результат (в кінці місяця) дохід від реалізації готової продукції	701	791	100 000
6	Бухгалтерська довідка	Списано на фінансовий результат (в кінці місяця) собівартість реалізованої готової продукції	791	901	65 300

Джерело: сформовано авторами за [12; 14; 15]

об'єктивним та неминучим явищем у фінансово-господарській діяльності будь-якого підприємства. Реалізація управлінських функцій щодо дебіторської заборгованості зумовлює необхідність вирішення таких завдань, як дослідження її економічної сутності, точності класифікації та етапів виникнення у сучасних умовах господарювання. Дослідження системи управління дебіторською заборгованістю як важливого чинника підвищення ефективності формування й використання оборотних коштів підприємств набуває особливої актуальності. Дебіторська заборгованість є не лише індикатором, що визначає рівень заборгованості, а й економічним явищем, що впливає на діяльність суб'єкта господарювання в цілому.

На сучасному етапі розвитку економіки країни однією із найскладніших проблем, з якою зустрічаються вітчизняні підприємства, є наявність надмірних обсягів дебіторської заборгованості. Більшість господарюючих суб'єктів перебувають на межі фінансової кризи, яка спричинена низьким рівнем менеджменту та нездатності ефективно й своєчасно управляти оборотними активами. Для ефективного функціонування підприємства, здійснення господарської діяльності існує необхідність організації правильного облікового відображення дебіторської заборгованості. Саме вона є запорукою отримання достовірної та об'єктивної інформації для прийняття управлінських рішень.

Список літератури:

1. Вітренко О.В., Катранжи Л.Л., Придятько Е.М. Організація обліку дебіторської заборгованості в системі управління ризиками. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2020. Вип. 34. С. 35–42.
2. Сидоренко О.О. Визнання, класифікація та окремі аспекти обліку дебіторської заборгованості у суб'єктів господарювання. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 32. С. 449–456.
3. Закревська О.Ю. Організація бухгалтерського обліку поточної дебіторської заборгованості підприємства торгівлі. *Прычорноморські економічні студії*. 2017. Вип. 20. С. 103–106.
4. Кручак Л., Муравський В. Автоматизація обліку дебіторської заборгованості на основі інтегрованої бази даних контрагентів. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2017. № 1. С. 109–118.
5. Канцедал Н.А., Пономаренко О.Г. Наукове обґрунтування складових облікової політики щодо дебіторської заборгованості. *Всеукраїнський науковий журнал "Актуальні проблеми інноваційної економіки"*. 2018. № 1. С. 87–94.
6. Белозерцев В.С. Управління дебіторською заборгованістю підприємств оптової торгівлі : автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04. Дніпропетровськ, 2013. 23 с.
7. Юрченко І.А. Організаційно-економічний механізм управління дебіторською заборгованістю за послуги теплопостачання на підприємствах комунальної теплоенергетики України : автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04. Харків, 2011. 24 с.
8. Євлаш Т.О. Облік та аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємств оптової торгівлі : автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.09. Харків, 2012. 24 с.
9. Белокоз О.І. Облік та аудит дебіторської і кредиторської заборгованостей торговельних підприємств : автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.09. Київ, 2014. 24 с.
10. Кручак Л.В. Облік та аналіз дебіторської заборгованості в підприємствах з виробництва соків : автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.09. Тернопіль, 2017. 23 с.
11. Закревська О.Ю. Облік і контроль поточної дебіторської заборгованості підприємств торгівлі : автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.09. Київ, 2018. 22 с.
12. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 "Дохід" : затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 14.12.1999 р. № 860/4153. Дата оновлення: 03.11.2020 (дата звернення: 13.09.2023).
13. Неживенко А.П. Методика обліку дебіторської заборгованості і основні напрямки її вдосконалення. *Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія: Економічні науки*. 2013. № 7. С. 165–170.
14. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 "Дебіторська заборгованість": затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 25.10.1999 р. № 725/4018. Дата оновлення: 03.11.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text> (дата звернення: 13.09.2023).
15. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : затверджено наказом Міністерства фінансів України від 30.11.99 № 29. Дата оновлення: 29.07.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99> (дата звернення: 16.09.2023).

References:

1. Vitrenko O.V., Katranzhy L.L., Prydatko E.M. (2020) Orhanizatsiia obliku debitorskoi zaborhovanosti v systemi upravlinnia ryzykamy [Organization of accounts receivable in the risk management system]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*, vol. 34, pp. 35–42.
2. Sydorenko O.O. (2019) Vyznannya, klasyfikatsiia ta okremi aspekty obliku debitorskoi zaborhovanosti u subiektiv hospodariuvannya [Recognition, classification and separate aspects of accounting of receivables from business entities]. *Infrastruktura rynku*, vol. 32, pp. 449–456.
3. Zakrevska O.Iu. (2017) Orhanizatsiia bukhgalterskoho obliku potочноi debitorskoi zaborhovanosti pidpriemstva torhivli [Organization of accounting of current receivables of the trade enterprise]. *Prychornomorski ekonomichni studii*, vol. 20, pp. 103–106.
4. Kruchak L., Muravskiy V. (2017) Avtomatyzatsiia obliku debitorskoi zaborhovanosti na osnovi intehrovanoi bazy danykh kontrahentiv [Automation of accounts receivable based on an integrated counterparty database]. *Visnyk Ternopil'skoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu*, no. 1, pp. 109–118.
5. Kantsedal N.A., Ponomarenko O.H. (2018) Naukove obhruntuvannya skladovykh oblikovoi polityky shchodo debitorskoi zaborhovanosti [Scientific substantiation of the components of the accounting policy regarding receivables]. *Vseukrainskyi naukovyi zhurnal "Aktualni problemy innovatsiinoi ekonomiky"*, no. 1, pp. 87–94.
6. Bielozertsev V.S. (2013) *Upravlinnia debitorskoiu zaborhovanistiu pidpriemstv optovoi torhivli* [Management of receivables of wholesale trade enterprises] (PhD Thesis), Dnipropetrovsk, 23 p.
7. Yurchenko I.A. (2011) *Orhanizatsiino-ekonomichni mekhanizm upravlinnia debitorskoiu zaborhovanistiu za posluhy teplopstachannia na pidpriemstvakh komunalnoi teploenerhetyky Ukrainy* [Organizational and economic mechanism of management of accounts receivable for heat supply services at communal heat energy enterprises of Ukraine] (PhD Thesis), Kharkiv, 24 p.
8. Yevlash T.O. (2012) *Oblik ta analiz debitorskoi zaborhovanosti v systemi upravlinnia pidpriemstv optovoi torhivli* [Accounting and analysis of receivables in the management system of wholesale trade enterprises] (PhD Thesis), Kharkiv, 24 p.

9. Bielokoz O.I. (2014) *Oblik ta audyt debitorskoi i kredytorskoi zaborhovanostei torhovelnykh pidpriemstv* [Accounting and auditing of receivables and payables of trade enterprises] (PhD Thesis), Kyiv, 24 p.
10. Kruchak LV. (2017) *Oblik ta analiz debitorskoi zaborhovanosti v pidpriemstvakh z vyrobnytstva sokiv* [Accounting and analysis of receivables in juice production enterprises] (PhD Thesis), Ternopil, 23 p.
11. Zakrevska O.Iu. (2018) *Oblik i kontrol potochnoi debitorskoi zaborhovanosti pidpriemstv torhivli* [Accounting and control of current receivables of trade enterprises] (PhD Thesis), Kyiv, 22 p.
12. Natsionalne polozhennia (standart) bukhhalterskoho obliku 15 "Dokhid" : zatverdzhene Nakazom Ministerstva finansiv Ukrainy vid 14.12.1999, no. 860/4153. Data onovlennia: 03.11.2020 (accessed September 13, 2023).
13. Nezhyvenko A.P. (2013) *Metodyka obliku debitorskoi zaborhovanosti i osnovni napriamky yii vdoskonalennia* [The method of accounting for receivables and the main directions of its improvement]. *Visnyk KhNAU im. V.V. Dokuchaieva. Serii: Ekonomichni nauky*, no. 7, pp. 165–170.
14. Natsionalne polozhennia (standart) bukhhalterskoho obliku 10 "Debitorska zaborhovanist": zatverdzhene Nakazom Ministerstva finansiv Ukrainy vid 25.10.1999, no. 725/4018. Data onovlennia: 03.11.2020. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text>. (accessed September 13, 2023).
15. Instruktsiia pro zastosuvannia Planu rakhunkiv bukhhalterskoho obliku aktyviv, kapitalu, zoboviazan i hospodarskykh operatsii pidpriemstv i orhanizatsii: zatverdzheno nakazom Ministerstva finansiv Ukrainy vid 30.11.99 no. 29. Data onovlennia: 29.07.2022. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99> (accessed September 16, 2023).